

Amik Annamária – György Andrea

REGE A RÉVÜLŐ REMETÉRŐL

KOLLÁR-KLEMENCZ LÁSZLÓ: *ANYÁM TENYERE*.
MAGVETŐ, BUDAPEST, 2024.

GyA: Csak a második olvasás során szerettem meg ezt a regényt. Először túl sok zavaró tényezőt fedeztem fel benne ahhoz, hogy maradéktalanul élvezzem. Sikerült ugyan megállapítanom a Pilisben játszódó történet idejét, amely a 13. századba, a tatárjárás (ahogy a szövegben olvassuk: az aranyarcúak dúlása) utánra tehető, ám azt, hogy a történelmi személyek azonosítása (mint például a királyé, aki az egyik kulcsszereplő) fogódzók híján lehetetlen vállalkozás, kudarcként éltem meg. Aztán zavart még a jellemek vázlatosság és a sokszor nehezen követhető nézőpontváltások, amelyek miatt elsőre sem a leírásokba, sem pedig a reflexiókba nem tudtam belefeledkezni. Csak a történelmi regény műfajához tapadó elvárásaim elengedése után tudtam találkozni ezzel az igen lírai prózával vagy szabadverssel, ahogyan az *Anyám tenyerét* nevezték. Neked milyen volt vele az első találkozásod?

AA: Elvárások nélkül ütöttem fel ezt a könyvet, de értelmezési keretem elég gyorsan felépült a nyitóleírásban fölvezetett farkas-ember egyezségből. Nem világos, hogy mi az alany a farkasok szokásairól értekező bekezdés következő mondatában: „volt olyan anyaállat, kinek elvitték csecse mellől a borját szekérrel, hogy egy másik faluban levágják”. A *homo homini lupus* paradigma megfordításával induló narráció inkább derűs élményt nyújtott.

GyA: A zenész, dalszerző Kollár-Klemencz éneknek nevezte regényét. Azt nyilatkozta, hogy a szöveg szavait dallammá kívánta formálni, hiszen – ahogyan az őt inspiráló Jon Fosse fogalmazott – a nyelvnek énekelnie kell. Ezért azt javasolja az olvasónak, hogy figyeljen a szöveg dallamára, mert így könnyebben felismeri a különböző szereplők szövegeit.

AA: A több nézőpontból összefonódó elbeszélői hang a zeneiséget annyira közvetlenül valósítja meg, hogy szinte zavarók az azt megszakító,

mélyrehatóan szánt spirituális beütésük mellett is gyermeki egyszerűségű párbeszéd. Fosse szövegének mélyen liturgikus ritmusa van, amelyhez képest Kollár-Klemencz írása inkább a kereszténységgel csak felszínesen találkozó pogányság kultikus énekeként hat.

GyA: A regény érdekesen váltogatja a nézőpontokat, akár egyazon bekezdésen belül is változhat az elbeszélő személye, aki lehet ember vagy állat: a csikónak, a szarvastehénnek a gondolatait is megismerhetjük. Érdekes, hogy a remete másik társállata, a farkas szólamát nem írja meg a szerző.

AA: Az ő narrátori hangjának az elmaradása nem véletlen: leginkább a farkas reprezentálja az embert, ezt a kiismerhetetlen teremtményt, aki embertársának farkasa.

GyA: Az állatok és az emberek a regényvilág egyenrangú szereplői, nézőpontjaik szinte észrevétlenül minősülnek egymásba. Ágnes kétszer menekül el a kastélyból, hogy otthonra leljen a természetben, belevesszen az erdőbe, és ezek a hajnali mozgalmas, érzékletes tél végi vágta a csikó hátán talán a legszebb részek a regényben. Emlékezetessé teszi őket az is, hogy a narrációban felváltva érvényesül a mindentudó elbeszélő, a lány és a csikó nézőpontja.

AA: Nemcsak az állatokat személyesíti meg a regény, hanem magukat a gondolatokat is: Ágnes gondolatai a vágázó lánnyal próbálják tartani a lépést, de a levágásra készülő bárány gondolata is figyelő karakter, aki „jámboran szemlélte a keresztények vehemenciáját”. A tinisen rebellis, odamondó Ágnes a legérdekesebben ábrázolt szereplő. Az édesanyját sirató lánynak a remete iránti érzéki vonzalmából, a környezetében élőkkel szembeni bátorságából színes egyéniség rajzolódik meg. Inkább az ő életszagú portréjában éreztem azt a mélyben dolgozó kimondhatatlant, amely révén az ember örök rejtély, mintsem a könnyen közhellyé váló kultikus remetefigurában, akinek valaha volt neve, de elveszítette, mondja (ám utána mégis bemutatkozik).

GyA: Nagyon élveztem, időszerűnek gondolom a regényen végigvonuló, feszültséget hordozó ellentétet: a természet és a civilizáció, a remete és a pap, az erdő (erdei remetebarlang) és a kastély között. A regény egyik alapkérdése ugyanis az, hogy miként szólítja meg Isten az embert: a természet, a teremtett világ által vagy az intézményesült egyház tanításán keresztül? Pomuk, a remete, a panteista szemlélet szócsöve, aki a regény egyik főszereplőjeként felléptetett természettel tökéletes egységben, az anyatermészet tenyerén él, hogy a címre utaljak. Egyik kontemplatív, fájdalmasan szép belső monológja így indul: „Kezdtém volna... magamra öltetni minden ízében az erdő palástját, lábamra húzni patakjainak csobogását, apró tavak

hullámait, a mocsarak, dagonyák sarát, testemre tapasztani a fák féregrágta kérgét, fejemre húzni koronája, arcomra az erdő tekintetét...”

AA: A regényben körüljárt dialektikus felvetés helyett a bennem megfogalmazódó válasz az, hogy egyszerre érvényes a természetes kinyilatkoztatás és az azt kiteljesítő, felülmúló, nem kiiktató krisztusi reveláció, de nem az *Anyám tenyerére* jellemző pogány-keresztény ötvözet – hogy ne mondjam, deista szinkretizmus – módján, hanem egy igen termékeny, feloldhatatlan paradoxonként. Ugyanakkor Kollár-Klemencz regényének erősségét éppen abban látom, hogy a közös olvasmányélményeinkből a vele rokonítható Irene Solà és Narine Abgarjan modern meséihez képest ő az, akinek legkevésbé célja egy áttekinthető mintázatba zárnai az ember és természet együtt élését. Míg a katalán író nő hegyi világában ember és természet folyton viaskodnak, az örmény eredetű szerzőnél pedig egymást támogató rendet alkotnak, Kollár-Klemencznél úgy tűnnek fel, mint két, egymás számára kiismerhetetlen, együtt élő társ. Szép példája ennek az, amikor a magasban lejtő ölyvpár légi tánca kíséri a fiatal lány és a meghatározhatatlan korú remete alatt bekövetkező találkozását, amelyet párbeszédnek alig nevezhető érintkezés követ.

GyA: A remete imáin kívül szűkszavú, mivel Isten szava hozzá a csenddel, „a hallgatással érzékel”, ezzel ellentétben az egyház hivatalos szolgája, a Szentírást, a hittételeket tanulmányozó Lőrinc atya sokat beszél, folyton kényszert érez arra, hogy tanítson, tevékenykedjen. „Mindenki nem lehet megváltó, mert akkor ki ad enni a koldusoknak?” – mondja önironikusan. Amúgy nagyon rokonszenves szereplő, akinek sehogy sem sikerül a falu népét keresztény hitre téríteni, ám a szakmai kudarc ellenére is kitart hivatása mellett.

AA: Nemcsak Lőrinc atya, hanem a falubéliek is zavartalanul fejezik ki mondandójukat, tőlük rengeteg helyi legendát és babonás tanácsot hallhatunk. A harmadik személyű narrátor is roppant expanszív, mindenre van megjegyzése, az elmondás egy percig sem okoz neki gondot. A megszólalás eme könnyedsége és a tételesen hangoztatott csendbeszéd ereje között folyamatos és zavaró feszültséget éreztem, így a természetközelségnek némi metafizikával színezett, több vallástörténeti gyökérből táplálkozó ódája az én szívemben nem talált erős visszhangra.

GyA: Több középkori szent legendájának a részleteit is felismerhetjük a szövegben. Pomuk karakteréből a szarvastehénnel ábrázolt Szent Egyed és a gubbiói farkast megszelídítő Assisi Szent Ferenc is visszaköszön. A falu éhezőit segítő Ágnes pedig, aki a kötényébe, rózsaszirmok alá rejti a kenyér-

darabkákat, egyértelműen Árpádházi Szent Erzsébetre emlékeztet. Mennyire fontos a történet ebben a regényben? Mert elsősorban nem a történet áll a fókuszban, hanem dinamikus, vadromantikus vágások között kibontakozó filozofikus, meditatív leírások, reflexiók, kisebb jelenetek.

AA: Nem történetet, nem jellemeket, hanem világot ragad meg, amelynek szervezőelve az ittlét. A „félvilágnyi területen” élő, egymásba kapaszkodó, múltat dicsérő népnek „csak az kell, ami van, mert az az övék”. Így nemcsak a természetleírások gazdagok, hanem az ételekről és a szokásokról is aprólékos beszámolót kapunk, bár ezek számomra csak részletnek hatotnak, nem kötődtek szervesen a – mihez is? történethez? képsorhoz? dalfűzérhez? A kérdés sem tölt be megismerő funkciót, mint ahogyan jelzi az a jelenet, amelyben a közeli hegy nevére rákérdező lány a választ hallva megjegyzi, hogy „buta kérdés, mit lehetett erre mást mondani, mint egy nevet”. Ugyanígy éreztem én is, egyértelmű, hogy nem a hagyományos koordináták mentén épül fel itt a tér. Milyen ember élhet ilyen térben?

GyA: A hegy tetején álló remetebarang egyfajta világcentrum, ahol megélhető a jelen idejű biztonság, önazonosság, harmónia, amint ezt Ágnes is megtapasztalja. Az emberi és állati szereplők nézőpontjainak gyors váltogatása új perspektívából világítja meg az emberi természetet. Azt a nyugtalanító felismerést fogalmazza meg, hogy a teremtés koronája képtelen uralni a helyzetet, nem óvja, védi környezetét, ellenkezőleg: teljesen felelőtlenül viszonyul hozzá. A vadászat központi szerepet kap a regényben. Azzal, hogy a király beleegyezik a hajtóvadászatba, és lehetővé teszi, hogy meglőjék a szarvastehenet, amellyel végül a lánya végez, visszavonhatatlanul megpecsételi családjá sorsát. A történet végét balladisztikus homály fedi. A befejezése nyitott, a regény ökológiai morális pánikot keltő költői kérdéssel zárul: „Igen, de akkor ki fog vigyázni az állatokra?”

AA: Ez a zárókérdés az egyetlen jövőbe mutató mozzanata a történetnek, amely egyébként a tér- és időbeliség másodlagosságára épít. Az idő zeneileg reprezentálható: „a múlt tompa és hangos, a jövőnek halk üveg a hangja”. Egyedül a családját gyászoló remetében érezhető elvágyódás, de amúgy nincs túl, a túlvilág csak másik tér, de nem másik idő, semmi sem mutat a jövő felé, a balladisztikus homály nemcsak a történet időbeli alakulását, hanem egész terét áthatja. A természetleírások líraisága számomra nem érzékletessé, hanem még titokzatosabbá tette a helyet, helyeket. Ezt mélyítette el a fejezetcímek sora, amely nem szervezi a szöveget, nem magyarázó vagy összefoglaló jellegű, hanem magából a szövegből kiemelt kifejezésekből áll, arra utalva, hogy minden strukturálás opcionális és mellékes.